

บทบาทพระสงฆ์และข้อจำกัดทางการเมืองในสังคมไทย*

Sangha's Role and Politics Constraints in Thai Society

พระปลัดเกษฎา ผาทอง

Phrapalad Ketsada Phathong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: miniketsada@gmail.com

บทคัดย่อ

เรื่องราวพุทธศาสนากับการเมืองโดยเฉพาะประเด็นด้านพระสงฆ์ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน “ความดีที่เคยสร้าง ความงามที่เคยทำ” ควบคู่กับการร่วมพัฒนาสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ปัจจุบันการเข้าแทรกแซงของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งกระทำโดยต่างศาสนา ถึงแม้ว่าจะเป็น “คนกลุ่มน้อย แต่มากด้วยอำนาจ” เข้ามากำหนดแผนแนวทางปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้จากภัยคุกคามทางศาสนานับวันยิ่งรุนแรงและแผ่ขยายออกไปเรื่อยๆ เช่น เหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดถึงเหตุการณ์จำกัดพุทธทางอ้อม เช่น การห้ามทำพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล การสั่งให้ขนย้ายวัตถุที่ไม่ใช่พุทธศาสนาออกไปจากวัด เป็นต้น ประการสำคัญประเทศไทยเป็นเมืองแห่งประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพในการเลือกเคารพนับถือสิ่งใดก็ตามอันไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย ก็คงจะไม่ผิดแต่ประการใด แต่กลับต้องโดนเจ้าหน้าที่ของรัฐสั่งห้ามหรือให้ขนย้ายออกไปจากวัด ตลอดถึงอีกหลายหลากประการ จนทำให้พระสงฆ์หลายรูปออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งยื่นข้อเสนอเรียกร้องให้บรรจุพระพุทธรูปเป็นศาสนาประจำชาติลงในรัฐธรรมนูญแต่ไม่สัมฤทธิ์ผล ทำให้อดเป็นห่วงไม่ได้ว่าในอนาคตบ้านเมืองจะเป็นอย่างไร แต่ถ้าเราศึกษาในเรื่องของประวัติศาสตร์ประเทศเพื่อนบ้านแล้วนั้นการลู่ฮือของพระสงฆ์ทั่วประเทศ อันนี้ก็เป็นเรื่องที่น่าห่วงอยู่พอสมควร

คำสำคัญ: พระสงฆ์; ข้อจำกัด; การเมือง; สังคมไทย

*Received August 12, 2017; Accepted February 14, 2018.

Abstract

Buddhism and politics, especially monks. From past to present “The good that was created. The beauty that has been”, coupled with the development of Thai society since the Sukhothai period. The interference of state officials by different religions. Although it is a “minority group, but with a lot of power”, it sets out a plan of action. This is evident from the ever-violent and widespread religious threats such as unrest in the three southern border provinces. Throughout the Buddhist eradication, such as the ban on sacred ceremony, in order to move non-Buddhism objects away from the temple, etc. Thailand is a city of Democracy. The right and freedom to choose anything that is not contrary to the good traditions of Thailand. I would not be wrong. However, it must be banned by government officials or removed from the temple. And many more. Many Buddhist monks came out in the politics movement and submitted proposals to include Buddhism as a national religion in the Constitution, but failed. It is not worried that the future will be. But if we study about the history of neighboring countries. The uprising of monks nationwide. This is a concern that is reasonable.

Keyword: Sangkha; Constraints; Politic; Thai Society

บทนำ

การกำเนิดพุทธะนำมาซึ่งพุทธศาสนาอันเป็นกลจักรวงล้อแห่งธรรมขับเคลื่อนสรรพสิ่งในหลากหลายมิติ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญในทวีปประเทศเอเชีย ซึ่งมีบทบาทและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการศึกษาศึกษา สังคม จิตวิทยา เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งสะท้อนผ่านแง่มุมมองทางด้านปรัชญา พิธีกรรม ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีปฏิบัติของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ (Jerrold Schecter, 1967) และประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมากในอัตราเฉลี่ย 94.6% ของคนไทยทั่วประเทศ (National Research Council, 2012) เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธศาสนาผ่านสังคมสังคมไทยจะพบว่า พระสงฆ์กับชาวบ้านมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 700 กว่าปี บทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะปัจเจก และองค์กรสามารถวิเคราะห์ได้จากความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับนักปกครอง และประชาชนทั่วไปตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา พระสงฆ์เป็นผู้ที่พุทธศาสนิกชนยอมรับความประพฤติว่าเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในสังคม เนื่องจากพระสงฆ์เป็นบุคคลที่มีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัยและนำพระธรรมวินัยมาปฏิบัติเพื่อการบรรลุดุธรรมและเพื่อสั่งสอนให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม พระสงฆ์จึงได้รับการคาดหวังจากสังคมว่าควรประพฤติตนสอดคล้องกับพระธรรมวินัย (Sukkheeyamanon and Ngamchitcharoen, 2017) พระสงฆ์ทำหน้าที่สำคัญในฐานะเป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ และบางครั้งสามารถนำเสนอทางเลือกของการตัดสินใจของกษัตริย์ต่อการบริหารกิจการบ้านเมืองดังจะเห็นได้จากพ่อขุนรามคำแหง พระญาติไท และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หรือกรณีที่ชาวบ้านบางระจันที่กำลังเผชิญหน้ากับสงคราม พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างพลังให้แก่การเมือง และประชาชน เพื่อให้บ้านเมืองสามารถผ่านวิกฤติการณ์ต่างๆ มาได้ จะเห็นว่า ประวัติศาสตร์ของการพัฒนาชาติบ้านเมืองตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมานั้น พระสงฆ์ได้เข้ามาช่วยเป็น “แกนกลาง” ในการเชื่อมทั้งผู้ปกครอง และประชาชนให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนพื้นฐานของการนำเสนอหลักการทางพระพุทธศาสนา (Phramaha Hansa Dhammahaso, 2014)

วิถีชีวิตของพระสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์อยู่เสมอ เพราะปัจจัยการดำรงชีพของพระขึ้นอยู่กับชาวบ้าน ดังพระบาลีที่ว่า “ปรปฐิพฺพธา เม ชีวิกา” แปลว่า การเลี้ยงชีพของเรา (พระ) เนื่องด้วยผู้อื่นด้วยชีวิตที่ยังต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นที่เป็นชาวบ้านหรือคฤหัสถ์นั่นเอง จึงเป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่า พระสงฆ์ไม่ได้หนีไปจากสังคมแต่ประการใด ดังนั้น บทบาทหน้าที่ที่สำคัญ คือ การตอบแทนแก่ชาวบ้าน ซึ่งการตอบแทนแก่ชาวบ้านนั้น พระสงฆ์จะตอบแทนอย่างไร แคไหน จึงจะเหมาะสม พอดีและพองาม ในส่วนของคฤหัสถ์หรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับ “การเมือง” หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำให้บ้านเมืองสงบสุขนั้น พระสงฆ์ได้วางตนดำรงสถานะอย่างไรต่อเรื่องดังกล่าว เพราะความหมายหนึ่งที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญ คือ การเมือง หมายถึง การจัดการทำให้คนที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก เป็นไปอย่างสันติสุข สงบสุข (Buddasabhikkhu, 2011) เมื่อเป็นเช่นนี้ พระสงฆ์ย่อมมีหน้าที่โดยตรงเช่นกันที่จะสอนธรรม แสดงธรรม หรือเผยแผ่ธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สุข สันติสุขแก่ชาวเมือง ตลอดจนส่งเสริมคุณค่าของคามมีวินัยต่อ

การพัฒนาชีวิตและสังคม ทำให้สังคมและประเทศชาติ มีความสงบสุข (Suwannapong and Prapnok, 2017)

พุทธศาสนาในประเทศไทย สามารถจะพบได้ว่าการเมืองกับพระสงฆ์ไทยมีนัยต่างมีความสัมพันธ์กันเกี่ยวข้องมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเพราะสถาบันการปกครองของไทยโดยเฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์ทรงให้การสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์มาโดยตลอด ไม่เพียงแต่เท่านั้น พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ยังได้ทรงยึดถือเอาพุทธธรรมมาเป็นหลักในการปกครองอีกด้วยซึ่งเราจะเห็นได้จากในสมัยสุโขทัย เมื่อพ่อขุนรามคำแหงเสด็จขึ้นครองราชย์ ได้มีการวางรากฐานพุทธธรรมให้เป็นรากฐานที่มั่นคง ทรงอาราธนาพระมหาเถระสังฆราช ซึ่งเป็นพระเถระชาวลังกาที่มาเผยแผ่อยู่ที่นครศรีธรรมราช มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกรุงสุโขทัย มีการส่งเสริมการเรียนรู้พระไตรปิฎก เมื่อพระยาลิไทขึ้นครองราชย์ ก็ได้มีการพัฒนาพุทธธรรมตามบริบทของสังคมไทยให้เป็นแบบ “สามประสาน” คือ 1) การสร้างระบบความรู้ ที่เน้นเรื่องราวของการดำเนินชีวิตตามหลักกฎแห่งกรรมและไตรภูมิ เพื่อให้บุคคลมีแรงกระตุ้นในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นจนพ้นทุกข์ในวัฏสงสาร มุ่งเน้นให้คนเคารพในพระรัตนตรัย เห็นความสำคัญของพระรัตนตรัยที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) ระบบค่านิยมพฤติกรรมบุญ ที่เน้นการมีสัมมาทิฐิ ทานศีล ความกตัญญูการเชื่อฟังผู้ใหญ่ การมุ่งให้เห็นความสำคัญของการทำนุบำรุงกิจการของพระพุทธศาสนา 3) ระบบคติความเชื่อและวิถีปฏิบัติของประชาชนทั่วไปในเรื่องนรกสวรรค์และการทำดีทำชั่ว (Na Bangchang, 1992)

พระสงฆ์กับการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

การเมือง (Politics) เป็นเรื่องของต่อสู้เพื่อการมีอำนาจ (Power) อำนาจหน้าที่ (Authority) หรือความขัดแย้ง (Conflict) (David Easton, 1960) ซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการทางสังคมในรูปของกิจกรรมที่มีทั้งการแข่งขันและการร่วมมือ และการใช้อำนาจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในระดับบุคคล กลุ่มคนต่อกลุ่มคน และสังคมต่อสังคม (Wolin, Sheldon S., 1960) อย่างไรก็ตามในสภาพของความเป็นจริงการเมืองกลับกลายเป็นเรื่องของอิทธิพลและผู้ทรงอิทธิพลหรือผู้ที่สามารถได้รับหรือกอบโกยสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ ในสังคม อันได้แก่ อำนาจ ความเคารพนับถือ ความนิยมชมชอบความยุติธรรม ความอยู่ดีกินดี ความมั่นคง ชำนาญ และความรอบรู้ได้มากที่สุด (Harold D. Lasswell, 1970) ชีวิตกับการเมืองเกี่ยวข้องกันเพราะการเมืองเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์ทุกคน กล่าวคือผลการบริหารของรัฐบาลไปสู่การพัฒนาบ้านเมืองเพื่อความอยู่ดี กินดี มีสุขของประชาชน ชีวิตกับการเมืองจึงมีปฏิสัมพันธ์กัน (Kenaphoom, Sanya, 2017) ซึ่ง อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า รูปแบบการปกครองใดก็ตามที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมถือเป็นรูปแบบที่ดี ในขณะที่รูปแบบการปกครองที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวกนั้นเป็นรูปแบบที่ไม่ดี ฉะนั้นเพื่อป้องกันมิให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนและพวกพ้อง นักปรัชญาการเมืองจึงเห็นว่า ประชาชนจึงเป็นผู้มีสิทธิ์ที่จะเป็นผู้กำหนดตัวผู้ปกครอง รูปแบบการปกครองนี้ เรียกว่า “ระบอบประชาธิปไตย”

(Copeland and Lawrence (Eds.), 1985) อย่างไรก็ตามประชาธิปไตยอาจมองได้ 3 มิติด้วยกัน ได้แก่ มิติอุดมการณ์ทางการเมือง มิติรูปแบบการปกครอง และมิติวิถีชีวิตของประชาชน ทั้งสามอย่างอาศัยหลักการแห่งประชาธิปไตย เช่น (Mayo, 1976; Neumann, 1995 ; และ Ranny, 1972) การยึดถือเหตุผล การเน้นความสำคัญของปัจเจกชน การถือรัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน การอาศัยความสมัครใจเป็นใหญ่ การยึดถือกฎเหนือกฎ การเน้นความสำคัญของวิธีการ การถือความเห็นพ้องต้องกันเป็นหลักในมนุษยสัมพันธ์ การถือสมภาพ หรือความเท่าเทียมกัน ขึ้นมูลฐานของมนุษย์ ซึ่งออกมาในลักษณะของรูปธรรม ดังนี้ การควบคุมผู้วางนโยบายโดยประชาชนความเสมอภาคทางการเมือง เสรีภาพทางการเมืองหรือประสิทธิผลในการควบคุมโดยประชาชน ยึดเสียงส่วนมาก อำนาจอธิปไตย (อำนาจสูงสุด) มาจากพลเมือง การเลือกผู้นำเป็นไปโดยเสรี ผู้นำมีความรับผิดชอบการสนับสนุนระบบพรรคการเมืองหลายพรรค การไม่กีดกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหารการปกครองการส่งเสริมครองทัศนคติแบบประชาธิปไตย เน้นความเชื่อมั่นในความดีของมนุษย์ การรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

ข้อจำกัดวิถีสงฆ์ภายใต้รัฐธรรมนูญ

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บทบาททางการเมืองของพระสงฆ์ถูกจำกัดลง ด้วยกฎหมายที่เน้นการเมืองร่างขึ้นมา ซึ่ง (Phuntharikwiat, Thawiwat, 2017) ได้วิเคราะห์ว่า ในยุคการเมืองการปกครองของไทยที่ใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 พระสงฆ์ได้ถูกลดทอนสิทธิทางการเมืองหลายด้านด้วยกัน เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการถือบัตรประจำตัวประชาชน และสิทธิในการได้รับหนังสือเดินทางตามขั้นตอนปกติ รวมทั้งเรื่องราวของภิกษุณี สามเณรี และแม่ชีกับสิทธิทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยการตีความทั้งในเชิงกฎหมาย (ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน) พ.ศ.2540) และพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้งโดยได้ชี้ให้เห็นถึงความลักลั่นของการตีความสิทธิและหน้าที่แห่งคณะสงฆ์ไทยที่ขัดแย้งกันเอง ระหว่างหน่วย งานรับผิดชอบต่างๆ เช่น กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงกลาโหม, กระทรวงคมนาคม, และกระทรวงสาธารณสุข แม้พระสงฆ์ในปัจจุบันจะถูกจำกัดสิทธิและบทบาททางการเมืองด้วยข้อกฎหมายและการเมืองแต่ทางจริยธรรมแห่งพุทธศาสนา พระสงฆ์ยังได้ใช้ธรรมในการที่จะออกช่วยเหลือประเทศชาติ โดยใช้ความรู้ ใช้คุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึกของการเป็นพระในร่มเงาของพระพุทธศาสนาออกช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ ทั้งนี้เป็นเพราะวัฒนธรรมของสังคมไทยที่บ่มเพาะกันมาว่า พระสงฆ์คือ ที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน ชี้แนะแนวทางสายกลางเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้กำหนดนโยบายโดยการนำมิติทางศาสนาร่วมแก้ไขปัญหาวิกฤตสังคมด้วยการส่งเสริมนำพลัง “บ ว ร” บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมสร้างสังคมคุณธรรม (Department of Religious Affairs, 2017) ซึ่ง “วัด” จะเป็นหน่วยกลางในการเชื่อมต่อระหว่างบ้านกับโรงเรียนอันเป็นสถาบันหลักของชาติ เมื่อเป็นเช่นนี้บทบาททางพระพุทธศาสนาจะมีมาก แต่เมื่อวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาผ่านสังคมไทยแล้วจะพบว่าที่ผ่านมา ผู้มีบทบาทอันเป็นตัวแทนในการเผยแผ่ศาสนาธรรมก็คือ “พระสงฆ์” เพราะมีความ

สัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 700 กว่าปี (Jerrold Schecter, 1967) ความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ดังกล่าวเรียกได้ว่าเป็นบทบาทหน้าที่หลักต้องปฏิบัติตามในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน โดยเฉพาะด้าน 3 ซึ่งเป็นภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมแล้ว น้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัด และนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแพร่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระภิกษุจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแพร่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานเทศน์มหาชาติการจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาการจัดงานในวันที่กำหนดเป็นวันสำคัญของไทย (วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น) การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดโครงการ บวชนกขัมมจาริณี (ชีพรามณ์) การจัดอุปสมบทหมู่หรือจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ การจัดพิธีแสดงตนเป็น พุทธมามกะ การจัดให้มีการแสดงธรรมในวันธรรมสวนะ (วันพระ) การจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ธรรมที่คณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดให้ดำเนินการในรูปแบบ “หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)” “การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน” “การอบรมครูจริยศึกษา” “การส่งเสริมหน่วยเผยแพร่ศีลธรรม” “การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์” เช่น โครงการอุทยานการศึกษาในวัด โครงการสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัด ลานใจ ลานกีฬาโครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นต้น (National Office of Buddhism, 2011)

ปัจจุบันการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบการบริหารที่ดีพระพุทธศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารกิจการของคณะสงฆ์ที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิด ซึ่งขึ้นอยู่กับภาระงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบ ตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่างๆ (Mayong, Wannachai, 2015) ที่นี้ประเด็นสำคัญมีอยู่ว่า บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ดังกล่าวส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคุณประโยชน์ให้สังคมประเทศชาติ **“จะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองได้อย่างไร”** และก็มีคำถามต่อไปอีกว่า **“เมื่อเข้าไปยุ่งเกี่ยวแล้วจะได้ประโยชน์อะไร”** เพราะทั้งๆ ที่กฎหมายบ้านเมืองก็กำหนดไว้ชัดเจนว่าพระสงฆ์เป็นบุคลลธรรมดา เพียงแต่มีกรอบวิถีทางดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากพลเมืองทั่วไป ถึงแม้เป็นบุคคลที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัจจัยสี่แต่ด้วยความศรัทธาต่อคุณธรรมอันยิ่งในศาสนา จึงต้องยอมละความสุขแบบชาวโลกมาแสวงหาธรรมที่เหนือโลกและท้ายที่สุดก็ย้อนกลับมาให้คุณประโยชน์ต่อสังคมไทยอยู่ดังเดิม ฉะนั้นบทบาทของพระสงฆ์ไทยที่มีต่อสังคมประเทศชาตินั้นเป็นที่ประจักษ์ให้เห็นมาทุกยุคสมัยว่าท่านมีคุณูปการมากจนเกินที่จะพรรณนาได้ ตั้งแต่การรักษาความเป็นชาติไทยเคียงคู่มากับสถาบันพระมหากษัตริย์ การสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงาม ส่งเสริมให้สังคมมีความร่มเย็น เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาในอีก

มุมหนึ่งพระสงฆ์เกือบจะถูกกลืนจากสังคมไทย หากจะกล่าวไปแล้วในรัฐธรรมนูญมิได้มีบทบัญญัติใดที่จะส่งเสริม หรือรับรองสถานะสงฆ์ให้มีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป ทั้งๆ ที่อยู่ในสถาบันศาสนาอันเป็นสถาบันหลักของประเทศ ในทางกลับกันต้องถูกจำกัดสิทธิหลายประการในทางกฎหมาย เช่น สงฆ์ไม่ได้รับสิทธิเข้าร่วมพิจารณาออกกฎหมาย ไม่ได้รับสิทธิในการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยจะเห็นจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา 106 (2) บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช”

สถานภาพสงฆ์กับวิถีปฏิบัติ

บทบัญญัติกฎหมายพระภิกษุสงฆ์นั้นมี 2 ฐานะคือ ฐานะพลเมืองของรัฐต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายของรัฐเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป นอกจากพระภิกษุจะถูกจำกัดสิทธิในบางส่วนแล้ว สิทธิในบางส่วนยังไม่เกินไปกว่าพลเมืองทั่วไป ดังบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 38 พระภิกษุสงฆ์ก็อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญเสมอกับพลเมืองทั่วไปที่นับถือในศาสนา ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในการใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใดๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรได้เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น” ส่วนฐานะที่สองต้องอยู่ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยสงฆ์และต้องไม่ขัดต่อกฎหมายคณะสงฆ์ซึ่งฝ่ายบ้านเมืองได้บัญญัติเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยป้องกันบุคคลผู้มิเจตนาไม่สุจริตอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนาหาประโยชน์ใส่ตน อันเป็นต้นเหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธาของชุมชนและเป็นการส่งเสริมสถาบันสงฆ์อันเป็นสถานะที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของศาสนา เนื่องจากพระภิกษุเป็นตัวแทนของศาสนาในฐานะองค์พระสังฆรัตนะซึ่งเป็นที่เคารพบูชา จึงมีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป (Kitiyadisai, Khirawhoot, 2013)

รัฐธรรมนูญภายใต้รัฐบาล คสช. กับข้อจำกัดเชิงพุทธ

รัฐประหารในประเทศไทย เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 (Srivichai, Mullika, 2014) เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะประเด็นทางด้านกฎหมายที่กำหนด “มาตรา 44” กับ “กฎอัยการศึก” จากภาพรวมค่อนข้างเหมือนกันแต่จะแตกต่างในทางรายละเอียด ตรงที่ กฎอัยการศึก มีบทบัญญัติที่ชัดเจน แต่มาตรา 44 ขอบเขตอำนาจนั้นกว้างกว่า ในเรื่องของอำนาจ กฎอัยการศึก ให้อำนาจแก่ทหาร แต่ มาตรา 44 มีอำนาจทั้งนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ การฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งของ คสช. ถือเป็นความผิด

ทั้งนี้ มาตรา 44 ได้มอบอำนาจให้กับข้าราชการทหาร ในการปราบปรามการกระทำผิดที่ระบุไว้ข้างต้น ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1) เรียกให้มารายงานตัว ส่งมอบเอกสาร หรือหลักฐาน ที่เกี่ยวกับการกระทำผิดข้างต้น ในกรณีที่ไม่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น มาตรา 44 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจกักตัวบุคคลดังกล่าวไว้ได้ไม่เกิน 7 วัน ในที่ที่ไม่ใช่สถานีตำรวจ ที่คุมขัง หรือเรือนจำ

ทั้งนี้ การขึ้นศาลทหาร จำกัดไว้เพียงบุคคลที่กระทำผิดต่อความมั่นคงของประเทศเท่านั้น

2) จับกุมได้ทันทีเมื่อทำความผิดข้างต้นแบบซึ่งหน้า และนำส่งเจ้าพนักงานสืบสวนให้ดำเนินการต่อไป

3) มีอำนาจตามกฎหมายในการเข้าไปร่วมสืบสวน โดยให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ทหารเป็นพนักงานสอบสวนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

4) ตรวจค้นตัวบุคคล ที่อยู่อาศัย หรือยานพาหนะของบุคคลใดก็ตามที่ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่ได้ระบุไว้ข้างต้น โดยไม่ต้องขอหมายค้นจากศาล

5) เจ้าหน้าที่ทหารมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่พบจากข้อ 4)

6) เจ้าหน้าที่ทหารมีอำนาจทุกประการ หาก คสช. มอบหมายให้ทำ หรือก็คือมีอำนาจหน้าที่แบบครบจักรวาลนั่นเอง

มาตรา 44 ยังระบุว่า คสช. มีอำนาจออกคำสั่งห้ามสื่อนำเสนอข่าวอะไรก็ตามที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ภายใต้อำนาจนี้ สื่อที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล อาจจะมีผลตามกฎหมายได้ หาก คสช. เห็นว่าส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของชาติ (Sanook, 2015)

นอกจากนี้ การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่ทหาร ถือเป็นความผิดตามมาตรา 44 มีโทษจำคุก และปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

แต่บริบทวิถีดั้งเดิมของสังคมไทยที่เคยปลูกฝังพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน จากกรณีพระสงฆ์ชุมนุมที่พุทธมณฑล จ.นครปฐม และมีข้อเรียกร้องหนึ่ง คือ “บรรจุพระพุทธศาสนา” เป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ

ในเรื่องพุทธศาสนา ตามร่างรัฐธรรมนูญฉบับมีชัย ฤชุพันธุ์ ได้มีการบัญญัติ ไว้ใน มาตรา 63 วรรคแรก ว่า รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น

ส่วนในวรรคสอง บัญญัติว่า ในการคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการมาตรการหรือกลไกดังกล่าว

จริงอยู่แม้ว่าร่างรัฐธรรมนูญ จะไม่ได้บัญญัติถึงขนาดที่ให้ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาประจำชาติ

แต่ก็จะเห็นได้ว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับมีชัย ได้บัญญัติ ให้รัฐต้องอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และที่สำคัญ ในวรรคสอง ได้ระบุ ให้รัฐต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนา ไว้ด้วย

ซึ่งนับว่า มีดีกรีและความเข้มข้นในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนามากกว่า รัฐธรรมนูญปี 2540 และปี 2550 ที่บัญญัติ เพียงว่า รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น เท่านั้น

สำหรับเหตุผลที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ไม่ได้บัญญัติ ให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ มีเหตุผล 3 ประการ คือ 1.ร่างรัฐธรรมนูญมีมาตรการและกลไกในการปกป้อง คุ้มครอง พระพุทธศาสนา อยู่แล้ว 2. การกำหนดให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ อาจกระทบความรู้สึกของประชาชนในเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนาซึ่งเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนและเป็นเรื่องอันตราย 3. ประเทศอื่นที่พลเมืองส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ก็ไม่ได้มีการบัญญัติให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติที่ผ่านมา ผู้ที่เห็นด้วยให้บัญญัติ “ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ” ให้เหตุผล ว่า 1.ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ในประเทศ 2.ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านาน 3.พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วย ให้เหตุผลว่า 1. เป็นการเลือกปฏิบัติ 2.ทำให้เกิดความแตกแยก การเรียกร้องให้ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาประจำชาติ มีมานานแล้ว ในปี 2517 มีการเรียกร้องให้บัญญัติ “พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ในรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับปี 2540 ที่มีการยกร่างรัฐธรรมนูญ ส่วนในปี 2550 ถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในประเทศไทย ที่เกิดมีอุปพระหน้ารัฐสภา ฮือกอดตัน ให้ ส.ส.ร. แปรญัตติเพิ่มข้อความ “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ไว้ในร่างรัฐธรรมนูญ แต่ทุกครั้ง ไม่เคยสำเร็จ และที่จริงแล้ว ประเทศไทยมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติโดยพฤตินัยอยู่แล้ว เห็นได้จาก การใช้ปี พ.ศ.อย่างเป็นทางการในการนับศักราชของประเทศ อีกทั้งมีวันหยุดประจำชาติเพื่อเฉลิมฉลองเทศกาลสำคัญในพุทธศาสนา โดยที่รัฐบาลไทยไม่เคยกำหนดให้มีวันหยุดราชการของศาสนาอื่นใดเลย จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติให้ “ศาสนาพุทธ” เป็นศาสนาประจำชาติอีก (Business Bangkok, 2017)

บทสรุป

เรื่องราวที่เกี่ยวข้องระหว่างพุทธศาสนากับการเมืองโดยเฉพาะประเด็นด้านพระสงฆ์ จากอดีตจนถึงปัจจุบันกับความดีที่เคยสร้างความงามที่เคยทำควบคู่กับการพัฒนาสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ทั้งด้านบทบาทในการเป็นที่ปรึกษา บทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท บทบาทในการเป็นทูตสันติภาพ บทบาทในการเชื่อมสมานความขัดแย้ง บทบาทในการชี้แนะและชี้หน้า บทบาทในการช่วยเหลือกิจการบ้านเมือง บทบาทในการตอบสนองนโยบายแห่งรัฐ บทบาทในการต่อแพ่งต่ออำนาจรัฐ บทบาทในการประท้วงผู้ปกครอง บทบาทในการสนับสนุนพรรคการเมือง บทบาทในการลงสมัครรับการเลือกตั้ง บทบาทในการ

เป็นนักการเมือง แต่มีดีใหม่ทางสังคมการพัฒนาภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์ การเปิดเสรีในการนับถือศาสนาที่หลากหลาย การเรียกร้องของพระสงฆ์ข้อกำหนดวิธีปฏิบัติตามประเพณี เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ด้วยการเข้าแทรกแซงของต่างศาสนาโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ในการกำหนดแผนแนวทางปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้จากภัยคุกคามทางศาสนา การสร้างศาสนสถานของต่างศาสนาในพื้นที่ชุมชนที่ไม่มีประชาชนในพื้นที่นับถือซึ่งชาวบ้านในชุมชนออกมาต่อต้านก็ไม่สัมฤทธิ์ผล ตลอดจนเหตุการณ์จำกัดเชิงพุทธทางอ้อมในศาสนสถาน เช่น การห้ามทำพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล การสั่งให้ชนย้ายวัตถุที่ไม่ใช่พุทธศาสนาออกไปจากวัด เป็นต้น แต่ทั้งที่ความเกี่ยวพันพุทธศาสนากับรูปสัญลักษณ์ความเชื่อมาที่มีแหล่งกำเนิดมาจากสถานที่เดียวกัน ประการสำคัญประเทศไทยเป็นเมืองแห่งประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพในการเลือกเคารพนับถือสิ่งใดก็ตามอันไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย เป็นที่พึงพอใจให้มีแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต

References

- Buddasabhikkhu. (2011). *This world is crazy*. n.d.
- Business Bangkok. (2517). *Buddhism in the Constitution*. Retrieved October 3, 2017, from <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/687344>
- Copeland, L. and Lawrence, L. (Eds.). (1985). *The World's Great Speeches*. (2nd ed..) New York: Dover.
- Department of Religious Affairs. (2017). *Community-Led Moral Practices and "B V R"*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- David Easton. (1960). *The Political System*. New York: Alfred A. Knoff.
- Harold D. Lasswell and Abraham Kaplan. (1970). *Power and Society*. New Haven: Yale University Press.
- Jerrold Schecter. (1967). The new face of Buddha: Buddhism and Political power in Southeast Asia. London:Victor Gollancz LTD. Introduction XI.
- Kenaphoom, S. (2017). The Influences of Political Utility Affecting the Democratic Political Decision, Central Northeast, Thailand. *Journal of MCU Peace Studies*, 5 (2), 22.
- Kitiyadisai, K. (2013). *Freedom of the monk*. Training Report on the Law of Democracy: The Office of the Constitutional Court.

- Mayong, W. (2015). The administration of the monks in Chumphon Province. *Sipakorn University Journal*, 8 (1), 352.
- National Research Council. (2012). *Survey of social and cultural conditions B.E. 2011*. Bangkok: Cabinet and the Government Gazette.
- Na Bangchang, S. (1992). *Traditions: The beliefs and practices of the Ayutthaya period*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- National Office of Buddhism. (2011). *Development of Temple to standardized measurement*. Bangkok: National Office of Buddhism Printing.
- Neumann, S. (1995). *Modern Political Parties*. Chicago: University of Chicago Press.
- Phramaha Hansa Dhammhaso. (2014). *Trend in Sangha's Role towards Thai Politics in the Next Two Decades*. Buddhist Studies: Chulalongkorn University.
- Phuntharikwiat, T. (1997). *Thailand's political system that governs the constitutional law*. Retrieved October 3 2017, from www.bloggang.com/viewblog.php?id=khunz&date
- Ranny, A. (1972). *Essay on the Behavioral Study of Politics*. Urbana: University of Illinois Press.
- Sukkheeyamanon, P. and Ngamchitcharoen, W. (2017). Korean Buddhist Monk Army and its Buddhist Ethical Problems. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(2), 1-14.
- Suwannapong, W. and Prapnok, B. (2017). A study of Buddhist Disciplines in Vinaya Tipitaka. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(2), 45-55.